

IV. osnovna šola Celje
Klub mladih raziskovalcev HEUREKA

EVOLUCIJA MESTNE VEDUTE

Raziskovalna naloga

AVTORJA:
Urška Frangež, 9.r
Lenart Kovač, 9.r

MENTORICI:
Melita Broz, prof. ang., zgo.
Barbara Vukovič, prof. slo.

MLADI ZA CELJE
Celje, marec 2013

POVZETEK

Raziskovalna naloga Evolucija mestne vedute obravnava izgled nekaterih objektov starega jedra Celja skozi čas. Zgradbe sva izbrala na podlagi pomembnosti, ohranjenosti in vizualne podobe.

Celje ni bilo vedno enako, mesto se je skozi leta spreminjalo. Tudi stavbe niso bile vedno enake, spreminjale so svojo podobo, tako kot jo spreminjamo ljudje. Naju so tokrat bolj zanimale stavbe in mesto samo kot pa ljudje in življenje včasih.

Vsak dan se sprehajamo po mestu, pa verjetno nikdar ne pomislimo, kakšno je bilo včasih. Midva sva želela raziskati prav to. Celje je najin rojstni kraj in lepo bi bilo, če bi malo več vedela o njem. Ko sva izdelovala to nalogo in brskala za podatki, sva spoznala veliko novega o Celju.

Upodobitve Celja sva našla v celjskem arhivu, muzejih, knjižnicah, za današnje pa sva poskrbela sama. S primerjavo fotografij sva najlažje določala podobo objektov v različnih obdobjih, pri namembnosti pa sva si pomagala z besedilnim gradivom.

Obravnavala sva Staro grofijo, Spodnji grad, gledališče, Minoritski samostan in središče mesta t.i. Zvezdo.

Bila sva mnenja, da se je podoba objektov spreminjala manj kot namembnost in to sva tudi dokazala. Postavila sva štiri hipoteze, od katerih sta se dve izkazali za pravilni in dve za delno pravilni.

KAZALO

1. Uvod	6
2. Hipoteze	7
3. Metode dela	8
4. Teorija	9
4.1. Pojem veduta	9
4.2. Pojem evolucija	9
4.3. Zgodovina Celja	10
4.4. Upodobitve Celja	12
5. Prej in zdaj	13
5.1. Središče mesta - Zvezda	13
5.2. Gledališče	18
5.3. Stara grofija	24
5.4. Minoritski samostan in Marijina cerkev	28
5.4. Spodnji grad in Trg celjskih knezov	32
6. Zaključek	37
6.1. Pregled hipotez	37
6.2. Zaključek	38
7. Viri in literatura	39
8. Seznam slikovnega gradiva	40

1. UVOD

Sva mlada raziskovalca iz Celja, devetošolca, ki sva se v letošnjem šolskem letu prvič odločila, da narediva raziskovalno nalogo. Razmišljala sva o temi, ki bi naju oba zanimala. Tako sva izbrala naše mesto Celje - njegovo podobo skozi čas. Oba sva tu rojena, živiva pa na obrobju, v novonastalih mestnih četrtih, samega središča pa ne poznavata toliko, kot bi ga kot Celjana morala. Rezultate najinega dela pravkar prebirate.

Celje ni bilo vedno enako, mesto se je skozi leta spreminjalo. Tudi stavbe niso bile vedno enake, spreminjale so svojo podobo, tako kot jo spreminjamo ljudje. Naju so tokrat bolj zanimala stavbe in mesto samo kot pa ljudje in življenje včasih.

Vsak dan se sprehajamo po mestu, pa verjetno nikdar ne pomislimo, kakšno je bilo včasih. Midva sva želela raziskati prav to. Celje je najin rojstni kraj in lepo bi bilo, če bi malo več vedela o njem. Ko sva izdelovala to nalogo in brskala za podatki, sva spoznala veliko novega o Celju.

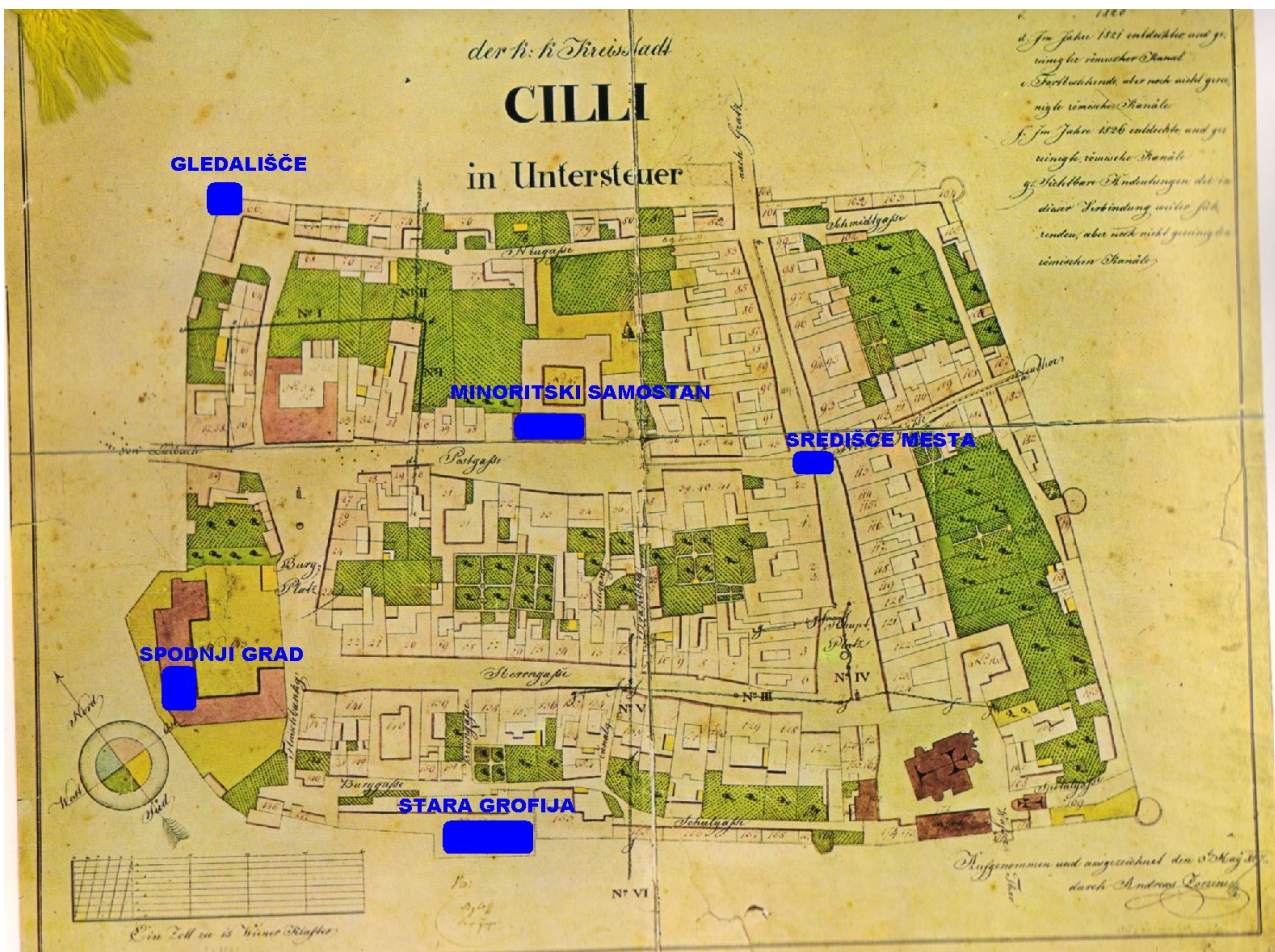
Pri raziskovanju sva ugotovila, da je podatkov o nekaterih stavbah več kot o drugih, o nekaterih pa jih sploh ni. Tako sva imela tudi kar nekaj težav z iskanjem slikovnega gradiva. Ampak ker sva raziskovalca, nisva obupala, temveč sva brskala toliko časa, dokler nisva dobila, kar sva potrebovala.

S to nalogo vam želiva podati nekaj novega o Celju, nekaj, kar morda do zdaj niste vedeli ali pa ste pozabili. Upava, da vam bo najina naloga predstavila naše Celje oz. njegove najprepoznavnejše stavbe skozi čas.

Ob delu sva zelo uživala, saj je to najina prva raziskovalna naloga in sva se potrudila po najboljših močeh.

2. HIPOTEZE

1. Izgled izbranih objektov se skozi čas ni (veliko) spreminjal.
2. Namembnost izbranih objektov se je skozi čas vsaj enkrat spremenila.
3. Izbrani objekti so bili ves čas v javni lasti.
4. Izbrani objekti imajo danes status zaščiteneh stavb.

Slika 1. Izbrani objekti

3. METODE DELA

Začela sva s postavitvijo hipotez, nadaljevala pa tako, da sva poiskala pomen naslovnih pojmov evolucija in veduta.

Preden sva se lotila posameznih stavb, sva poiskala podatke o zgodovini Celja. Ko sva to naredila, sva razmislila, kaj že veva o izbranih objektih.

Najino raziskovanje je vsebovalo kar nekaj terenskega dela – obiskala sva Arhiv Celje, Muzej novejšje zgodovine, Pokrajinski muzej, šla pa sva tudi v Osrednjo knjižnico Celje.

V vseh teh ustanovah sva pregledovala stare fotografije mesta Celje in iskala kakršnekoli zgodovinske podatke o objektih, ki sva jih raziskovala.

Ker pa sva želela vedeti ne samo kakšne so bile stavbe nekoč, ampak tudi kakšne so danes, sva jih morala sama fotografirati. Šla sva v mesto in opravila fotografiranje izbranih objektov.

Slikovno gradivo uporabljeno v nalogi je iz treh virov: fototeke Zgodovinskega arhiva Celje; fototeke Muzeja novejšje zgodovine Celje (Pelikanova zbirka in ostalo); najine lastne fotografije, posnete 1. in 4. marca 2013.

Ko sva imela vse gradivo, sva začela izbirati, kaj bova uporabila v nalogi in česa ne. Gradivo sva večkrat pregledala in ga izločevala, da sva na koncu dobila le najpomembnejše podatke.

Ko sva zbrala vse podatke in vse slikovno gradivo, sva se lotila tipkanja na računalnik, na katerem sva uredila in pripravila najino nalogo.

4. TEORIJA

RAZLAGE POJMOV

4.1. VEDUTA

- mesto, pokrajina ali njun del, ki se vidi z določene točke (gledal je znano veduto pred seboj, mestna veduta se je spremenila ...) ¹
- pogled, razgled na mesto ali pokrajino ²
- italijanski izraz za pogled, razgled ³
- veduta (slikarstvo) - v slikarstvu in grafiki realen posnetek pokrajine ali mesta ⁴

4.2. EVOLUCIJA

- postopno spreminjanje česa, navadno v popolnejše, bolj dovršene oblike, razvoj (postopna evolucija družbe, kulture, živali ...) ⁵
- razvoj, postopno spreminjanje česa ⁶
- biološki proces, pri katerem se genski zapis populacij organizmov spreminja iz generacije v generacijo ⁷
- znanstvena teorija, ki pravi, da se je vse življenje na Zemlji razvilo iz skupnega prednika ⁸

¹ http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=veduta&hs=1

² <http://sl.wikipedia.org/wiki/Veduta>

³ Leksikon CZ. Ljubljana, 1994.

⁴ Leksikon. MKZ. Ljubljana, 1984.

⁵ <http://sl.wikipedia.org/wiki/Evolucija>

⁶ http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=evolucija&hs=1

⁷ <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=evolution>

⁸ Leksikon CZ. Ljubljana, 1994.

4.3. ZGODOVINA CELJA

Slika 2. Pogled na Celje po drugi svetovni vojni

Zgodovina mesta Celje sega daleč nazaj v preteklost, v obdobje prazgodovine. Prvi znani prebivalci so bili Iliri, ki so imeli naselbino (gradbišče) na današnjem Miklavškem hribu v času starejše železne dobe.

Za njimi, približno sredi mlajše železne dobe, so prišli Kelti, ki so bili vojaško sposobnejši od Ilirov, ter so jih pregnali in sami ustanovili naselbino ob vznožju Miklavškega hriba ter tik pod njim; Savinja je takrat tekla dosti bolj severno in naselje je bilo stisnjeno med hrib in reko. Mesto je moralo biti bogato, saj so tukaj imeli Kelti celo kopico denarja. Takratno ime Celja je bilo Keleia ("Kel" - utrjen kraj). Bilo je del keltskega kraljestva Norik.

Rimljani pomenijo veliko za mesto Celje. V času cesarja Klavdija (v prvem stoletju n.š.) je dobilo ime Municipium Claudia Celeia. Celeia je bila najvažnejše in največje mesto v jugovzhodnem Noriku, čeprav ni bilo glavno mesto. Avtohtoni prebivalci mesta so bili romanizirani Kelti. Celeia je skoraj v celoti ležala na tleh današnjega Celja. Celeio so poimenovali tudi "mala Troja", saj je bila bogato in lepo grajeno mesto iz belega marmorja. Leta 452 je antično Celeio porušil hunski kralj Atila.

Po zatonu Rima je mesto utonilo v pozabo. Prišlo je pod oblast Bavarcev in Frankov; v zgodnjem srednjem veku so se tam naselili Slovenci; sredi najprej vaške naselbine je začel nastajati trg, okoli katerega so se naseljevali obrtniki in trgovci ter tako dajali naselbini mestni značaj.

V začetku 12. stoletja je bil tukaj sedež Savinjskih mestnih grofov. Šele leta 1323 se je Celje prvič neposredno omenjalo v virih kot trg.

Močan gospodarski in kulturni vzpon je mesto doživelo v 14. in 15. stoletju, ko je bilo v posesti rodovine Žovneško-Celjskih grofov, kasnejših knezov Celjskih. Pod zvezdami mogočnih celjskih knezov je Celje spet zaživelo v stari slavi. Postalo je upravno središče velikanskega ozemlja v družinski lasti (dinastičnega), ki so ga

Celjski skušali državno zaokrožiti. V njihovem času je prej trška naselbina dobila mestne pravice (11. april 1451) in se kot knežje mesto gospodarsko, gradbeno in kulturno močno razvila.

Za časa Celjskih grofov je bilo Celje edino pravo središče humanizma in renesanse na Slovenskem in med najpomembnejšimi političnimi centri v Evropi. Celjski knezi so z gradnjo pomembnih srednjeveških stavb naredili veliko za mesto Celje. Na zahodni strani so zgradili knežji dvor, že obstoječi grad (na južni strani) so povečali, začeli so zidati mestno obzidje, znotraj katerega se je mesto razvilo v tipično srednjeveško naselbino. Na osrednjem trgu se je odvijalo javno in tržno življenje. Malo dlje proti jugu je bil cerkveni trg z župno cerkvijo sv. Daniela, župniščem ter mestnim špitalom s kapelo sv. Elizabete, v severnem delu mesta pa je stal kompleks minoritskega samostana z Marijino cerkvijo.

Po razcvetu v srednjem veku, predvsem po izumrtju rodbine Celjskih, je Celje začelo zamirati. Ponovno se je bolj razvilo ter predvsem prostorsko razširilo ob prihodu industrializacije v začetku 19. stoletja; največ pa je k razvoju mesta pripomogel prihod železnice leta 1846.⁹

Slika 3. Pogled na Stari grad in Celje danes

⁹ <http://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/7020050210.pdf>

4.4. UPODOBITVE CELJA

Upodobitve Celja iz najstarejšega obdobja ne obstajajo. Celje kot pomembno središče rimske pokrajine Norikum je bilo zaznamovano le na zemljevidih takratnih geografov, ki so jih uporabljali še v srednjem veku.

V 17. st. se pojavijo že prve skicirke mest različnih topografov, med njimi je najbolj pomemben Tirolec Georg Vischer, ki je na svojem zemljevidu Štajerske iz l. 1678 upodobil celjski grad. Leta 1685 je nastala tudi njegova prva in najbolj poznana risba Celja, ki je bila predloga za bakrorez iz l. 1686. Ob koncu 17. st. in v začetku 18. st. se pojavijo različne upodobitve Celja. Poleg tujih avtorjev se pojavljajo tudi domači mojstri (tudi amaterji), med njimi je bil med prvimi Janez Benedikt Huster, ki je narisal veduto Celja na steno meščanske hiše.

Tudi v upodobitvah mesta pride do sprememb. Risbe – vedute, ki so bile v 17. in 18. stoletju bolj splošne in nenatančne, postanejo v tem obdobju zelo verodostojne in polne različnih detajlov, ki so bili na visokem likovnem nivoju. Ustvarjalci vedut so bili le redko amaterji, vse več med njimi je bilo takih, katerih dela je že mogoče ocenjevati z zahtevnejšimi strokovnimi merili.

Prva slika Celja iz tega obdobja je Runk - Ziglerjev bakrorez iz l. 1798, nato pa v začetku 19. st. nastane cela vrsta suit (suits – serija vedut, ki so izdelane v isti tehniki in istem formatu), ki so izhajale v Gradcu ali na Dunaju. Poleg suit se v 19. st. uveljavijo tudi grafične serije vedut, ki so izhajale kot priloge k raznim zgodovinskim, potopisnim in podobnim edicijam. Prav tako se v 19. st. razmahne upodabljanje Celja tudi v drugih likovnih tehnikah (akvarel, gvaš, risbe,...). Med najbolj poznanimi slikarji in grafiki celjskih motivov iz tega obdobja sta Alojz Kasimir in Avgust Friderik Seebacher.

Ob koncu 19. st., ko nastajajo že prve fotografije in se pojavijo tudi v Celju znani fotografski ateljeji (Martini, Lenz, po letu 1919 tudi Josip Pelikan), dobiva fotografija primat in je klasično izdelovanje vedut ostalo le posameznikom, ki so svoje umetnine izdelovali samo za ljubitelje tovrstne umetnosti.¹⁰

¹⁰ Ivan Stopar: Stare celjske upodobitve. Kulturna skupnost občine, 1980.

5. PREJ IN ZDAJ

5.1. SREDIŠČE MESTA - ZVEZDA

Slika 4. Prešernova ulica med obema vojnama

Slika 5. Prešernova ulica danes - pogled na vzhod

Slika 6. Prešernova ulica danes - pogled na zahod

Slika 7. Glavni trg danes

Slika 8. Stanetova ulica danes - prenova

Slika 9. Mestno središče proti JV

Slika 10. Mestno središče proti SZ

Slika 11. Mestno središče proti SV

Slika 12. Mestno središče proti JZ

Med najinim raziskovanjem žal nisva našla veliko podatkov in slikovnega gradiva o središču mesta, zato o njegovi zgodovini ne veva veliko. Veva pa, da je središče mesta križišče, v katerem se sekajo Prešernova, Stanetova ulica in pa Glavni trg. Včasih je bilo bolj prazno, danes pa ga označuje velika zvezda na podu križišča. To križišče vsebuje naslednje stavbe: na SZ križišča se nahaja trgovina z oblačili Mana. Na SV najdemo banko Unicredit Bank, JZ križišča predstavlja trgovina/drogerija DM, na JV središča pa imamo turistično agencijo Kompas. Na sever, jug, vzhod in zahod pa so iz središča mesta izpeljane te tri ulice, ki sva jih že prej omenila, in sicer Prešernova ulica na vzhodu in zahodu, Stanetova na severu in Glavni trg na jugu.

Zdaj pa še nekaj razlik. Na slik lahko vidimo zeleno stavbo, ki se skozi leta vizualno ni spreminjala in je ostajala enaka, namembnosti pa ni ohranila. Danes je v spodnjih prostorih turistična agencija Kompas, v nadstropjih pa je stanovanjski del. Na tej isti sliki lahko vidimo še rdečo stavbo, ki je zdaj UniCredit banka. Kaj je bilo v njej v časih, ne veva, a misliva, da je bil tudi to stanovanjski objekt. Na tej stavbi je še vedno vidno nekakšno izbočeno okno nad vrati, ki se je ohranilo skozi čas in je vidno tudi na sliki 4.

5.2. GLEDALIŠČE

Slika 13. SZ stolp mestnega obzidja

Gledališki stolp se v Celju nahaja že vse od srednjega veka, ko je služil kot severozahodni obrambni stolp mestnega obzidja. Ta dvonadstropni valjasti stolp s stožčasto skodlasto streho je veljal za največji in najbolj utrjen stolp mestnega obzidja. V tistih časih so se v notranjosti stolpa nahajale ječe in mučilnica.

V 18. stoletju pa je stolp s preostankom obzidja vred izgubil obrambni pomen. Stolp je bil leta 1785 prodan na dražbi in postal lastnina zasebnih lastnikov. Ti so ga preurejali vse do leta 1824. Stolpu sta bili dodani dve nadstropni stavbi na južni in vzhodni strani. V južni stavbi je še istega leta začelo delovati prvo mestno gledališče. Kmalu za tem so gledališkemu delu priključili še stolp sam. Ko se je Celje proti koncu 19. stoletja začelo industrijsko razvijati, so se začele prenavljati, večati ali kako drugače spreminjati razne stavbe in mestno gledališče ni bilo nobena izjema. Celjsko gledališče se je prenavljalo od leta 1883 do leta 1885. Obe stavbi, ki sta bili pritrjeni na gledališki stolp, sta bili porušeni, na njunem mestu pa je bilo zgrajeno veliko poslopje. Stolp je ostal nespremenjen. Prenovo samo je podpirala Mestna občina Celje in nekateri pomembnejši meščani.

Naslednja sprememba gledališča se pojavi leta 1942. Najprej so podrli prostore za občinstvo in začeli graditi nov parter, balkon in galerijo. Stolp so začeli preurejati v shrambo za kulise. Zgradili so še nove garderobe. Gradnja pa se je zaradi vojne ustavila leta 1943. Izvedena je bila le dobra polovica del.¹¹

¹¹ <http://www.theatre-architecture.eu/si/db/?theatreId=244>

Slika 14. Pogled na gledališče v času gradnje

Po drugi svetovni vojni so hoteli gradnjo nadaljevati, vendar so jim to v Ljubljani prepovedali in zahtevali nove načrte za gradnjo, saj naj bi obstoječi načrti predvidevali premajhno gledališče. Nove načrte so izdelali leta 1951.

Povečali so število sedežev na 420, stari vhod na vzhodni strani so zamenjali z novim na zahodni strani, stavbo so razširili proti severu in zahodu. Vhod so okrasili z trikotnim čelom na vrhu fasade. Čelo so okrasili z reliefom dveh mask - simboloma komedije in tragedije, ter lire, kar je vidno še danes.

Na severni strani stavbe so za starim odrom naredili še zaodrje s stranskim odrom in prostorom za kulise na vzhodni strani. V drugem nadstropju pa so uredili garderobo, prostor za frizerja, sobo za vaje in krojaško delavnico. Dostop do teh prostorov so za gledališko osebje prebili v zidovju nekdanjega obrambnega stolpa. Ta je bil pri prezidavi stavbe deležen večjih sprememb. V stolpu so uredili mali stranski oder, shrambo kulis, prostor za odmor igralcev, skladišče reflektorjev in pomožno stopnišče do odra. Že 28. novembra 1952 je bila notranjost gledališča v tolikšni meri dokončana, da so izvedli koncert komornega moškega zbora.

Slika 15. SV stran gledališča med obema vojnama

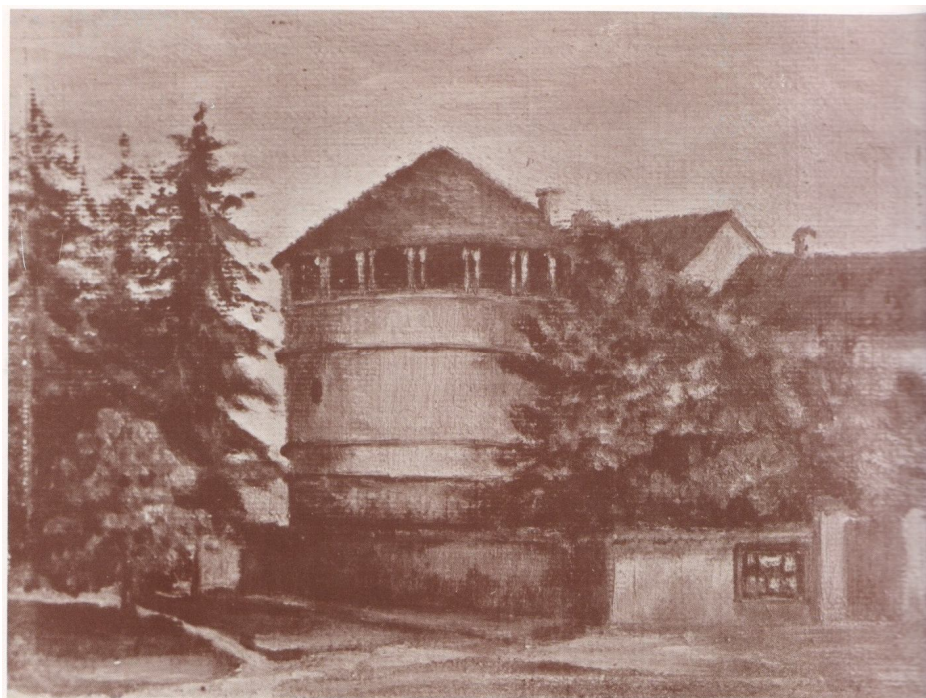

Slika 16. Pogled na zahodno stran gledališča po drugi svet. vojni

Slavnostna otvoritev obnovljene stavbe Mestnega gledališča Celje je bila 9. maja 1953 z uprizoritvijo drame Bratka Krefta Celjski grofje. Takrat so v stari stolp vzdali tudi napisno ploščo, obnovo stavbe pa so posvetili petstoti obletnici podelitve mestnih pravic Celju.

Danes v stavbi, ki je v lasti Mestne občine Celje, deluje 22 zaposlenih

poklicnih igralcev z akademsko izobrazbo, stalni dramaturg, lektor in upravnica, ki skrbi tudi za repertoar gledališča. Letno uprizorijo po šest premier. Igrajo okoli 200 predstav doma v Celju in na gostovanjih po Sloveniji in v tujini.¹²

Slika 17. Risba SZ stolpa obzidja

Slika 19 – pogled s strani

Slika 18. Celjsko gledališče leta 1905

¹² <http://www.theatre-architecture.eu/si/db/?theatreId=244>

Danes se uradno celjsko gledališče imenuje SLG Celje. In kakšna je njegova podoba?

Slika 19. Gledališče danes - SV stran

Slika 20. Gledališče danes - SZ stran

Slika 21. Glavni vhod v gledališče

Slika 22. Timpanon z antičnim simbolom gledališča

Ugotovitve

Opazimo lahko, da se je gledališki stolp zelo spreminjal skozi čas. Na sliki 17 lahko vidimo njegovo preprosto zgradbo, ki se je do leta 1905 zelo spremenila. Detajli na vrhu stolpa in na sami gledališki zgradbi to dokazujejo. Kot vidimo, je te izvirne detajle danes zamenjala opečnata stena, prevladujejo pa preproste bele stene. Današnji izgled gledališča je zelo podoben sliki 18, za katero nimamo podatka, iz katerega leta je, a predvidevamo, da ni zelo stara, saj je zgradba zelo podobna današnji; vidimo lahko enake stebre pred vhodom, enaka okna in pa seveda značilni maski in liro na čelu gledališča. Če se vrnemo nazaj h gledališču iz leta 1905, kjer vidimo stranski vhod, lahko ugotovimo, da je še zdaj viden, a je bistveno drugačen. Opazimo lahko, da so zdaj vrata pomaknjena v desno in imajo pred seboj dva velika, preprosta stebra. Prej so bila ta vrata na sredini, nad njimi pa dvoje oken, drugo nad drugim. Vrata so bila tudi na samem stolpu, zdaj jih tam več ni. Na stranski steni so bila v dveh vrstah dozidana okna. Na sliki 13 vidimo, da je zgradba gledališča popolnoma drugačna, razen stolpa, opazimo pa lahko tudi daljši balkon, na stranski steni.

Slika 23. Gledališče - prenovljeni del

5.3. STARA GROFIJA/POKRAJINSKI MUZEJ

Slika 24. Stara grofija z Muzejskega trga po drugi svet. vojni

Prednica današnje grofije se leta 1414 omenja kot pisarnica - Schreibhauzz. Že ime pove, da je stavba rabila svojim gospodarjem, celjskim grofom, kot upravno poslopje. Ko so Celjani leta 1456 izumrli, je stavba postala deželnoknežja last in zdi se, da je bilo v njej tudi domovanje celjskih upravnikov.

Leta 1580 je nadvojvoda Karel I. prodal stavbo grofom Thurn-Valsassina, ki so jo podrli in v naslednjih letih pozidali palačo - grofijo. Tej so v letih 1620 in 1640 prizidali arkadne hodnike, med leti 1650 in 1680 pa stopnišče. Rodovina Thurn-Valsassina je ostala v posesti grofije do leta 1869, ko jo je mestna občina kupila na dražbi in jo v letih 1870-1873 adaptirala za svoje potrebe.¹³

Leta 1873 je šlo osnovno šolstvo v staro grofijo (današnji muzej), ki jo je mestna občina prezidala in leta 1879 tudi kupila.

Celjski muzej, ustanovljen leta 1882, je bil nastanjen v prostoru, ki je zavzemal skoraj celotno drugo poslopje nekdanje glavne šole na Slomškovem trgu, nasproti opatijske cerkve. Prostor je bil hkrati skladišče. Z leti se je v njem nabralo precej muzejskih predmetov, ki so dragoceni še danes.

Med prvo vojno so bili vsi predmeti v dvorani, kjer je bil muzej nastanjen, zmetani na kup, kajti dve tretjini prostorov je zavzela vojska. Kasneje je bilo predmete treba na novo identificirati in urediti. Muzej je pridobil tudi precej rimskih izkopanin. Februarja 1945 je bomba porušila trakt gimnazije.

Po vojni je Muzejsko društvo sicer začelo z obnovo dela. Leta 1946 je republiško ministrstvo poslalo v Celje umetnostnega zgodovinarja Antona Stupico, ki je kot ravnatelj prevzel vodstvo muzeja. Ko so obnovili staro grofijo, so dali muzeju zahodni del pritličja, prvo nadstropje in podstrešje pa so namenili za skladišča. Tja so prenašali zbirke iz starega prostora. Obstoječa vinska trgovina je leta 1963 izpraznila klet in tako so jo lahko preuredili v muzejske namene, da tudi kot prostor izredno dviga učinek razstavljenih spomenikov in stavbnih ostankov. Preureditev so lahko dokončali, ko so po dograditvi trakta k stari grofiji, dobili na razpolago še pritličje novega trakta z lepimi in ustreznimi prostori za upravo in arheološko zbirko. Stupici je leta 1964 sledil ravnatelj Marjan Ravnikar, po njegovi upokojitvi leta 1971 pa je na osnovi izvolitve postala ravnateljica arheologinja Vera Kolšek - Berce.

¹³ <http://www.gradovi.net/show.php?id=132>

Med leti 1946-1955 so se v muzeju formirali sledeči oddelki: oddelek za arheologijo, oddelek za umetnostno in kulturno zgodovino in oddelek za etnologijo.¹⁴

Slika 25. Pogled na Staro grofijo s Kapucinskega mostu, 1843

Slika 26. Pogled na zadnjo stran Stare grofije danes

¹⁴ Podatki iz Zgodovinskega arhiva Celje

Slika 27. Stara grofija z Muzejskega trga danes

Slika 28. SZ kot Stare grofije

Slika 29. Pogled na arkade s severa

Pa razlike?

Bistvenih razlik sploh nisva opazila. Sprednja stran stare grofije pred leti je enaka današnji. To vidimo na sliki 24 in letošnjih fotografijah. Kar pa se tiče zadnje strani: na sliki 25 je grofija preveč oddaljena, da bi določila natančne razlike, še vedno pa je viden balkon na sredini. Ta je danes železen, na sliki iz leta 1843 pa zgloda, kot da je bil kamnit. Še zadnja razlika, ki je očitna, pa je namembnost zgradbe. Včasih tam ni bilo knjižnice, kot je danes. Slik Stare grofije nisva našla veliko.

5.4. MINORITSKI SAMOSTAN IN MARIJINA CERKEV

Minoritski samostan je nastal kot pritlična stavba kvadraste oblike z velikim osrednjim dvoriščem zunaj prvotnega naselja. Samostan so s patriarhovim dovoljenjem ustanovili grofje Vovbržani. Zahodna stran kompleksa je bila odprta, tam je bil prehod v vrt. Cerkev je stala na južni strani samostana. Do leta 1850 je bil v Marijini, nekdanji samostanski cerkvi, latinski napis, ki je pričal, da so leta 1241. cerkev zgradili grofje Celjski. Prvotno cerkev so kasneje povečali ali nadomestili z novo in večjo.

Eden največjih požarov, ki je prizadel Celje, je izbruhnil na veliki četrtek, 5. aprila, 1789. leta prav v Minoritskem samostanu. Izročilo pravi, da naj bi ga po nesreči povzročile samostanske dekle. Požar se je razširil na sosednje lesene in slamnate strehe. Močno poškodovana je bila tudi minoritska cerkev, poleg tega pa so se stalili še štirje zvonovi.¹⁵

Slika 30. Marijina cerkev leta 1985, gradnja nove banke po eksploziji plina 1979

Sledila je obnova cerkve, delno samostana in sčasoma tudi v požaru poškodovanih hiš. Že za časa vladanja Jožefa II. je bil obstoj samostana vprašljiv, vendar ga takrat še niso ukinili, saj so menihi poučevali na glavni šoli. 24. novembra 1808 pa je samostan prenehal delovati; v njem so bili le še štirje menihi. Franc I. je z odlomkom premoženje predal deželnemu verskemu fondu, menihi pa so odšli v Maribor oz. na Ptuj. Država je nato na dražbi samostan prodala Steinmetzu, ki je podrl prezbiterij in na vzhodni strani cerkve zgradil veliko hišo, v katero so vzdali samostanski portal in del hodnika. Leta 1864 je tudi ta hiša prišla na dražbo in kupila jo je mestna občina.¹⁶

Leta 1979 je prišlo do eksplozije plina v stavbi banke, ki je povzročila veliko škode tudi na cerkvi. V naslednjem desetletju se je začela obnova cerkve, ki še traja, zgrajena pa je bila tudi nova stavba Banke Celje.

¹⁵ http://www.kamra.si/Data/4200804917_14278709.pdf

¹⁶ Podatki iz Zgodovinskega arhiva Celje

Slika 31. Marijina cerkev v 19. stoletju

Slika 32. Marijina cerkev po eksploziji plina 1979

Slika 33. Marijina cerkev danes

Slika 34. Marijina cerkev danes, glavni vhod

Slika 35. Marijina cerkev, stolp

Na vseh slikah sva opazila, da se je balkonček na vrhu zvonika skozi leta ohranjal in je tam še danes. Če natančno pogledamo sliki 33 in 34, vidimo, da je oblika oken enaka. Ugotovila sva, da je na zvoniku ura, ki se je ohranjala skozi čas. Sama zgradba objekta si je v letu 1985 in danes zelo podobna in nisva opazila nobene razlike. Lahko, da je razlog tudi ta, da nimava nobene slike s prednje strani, razen slike 34. To je vse, kar sva opazila. Želela sva si raziskati tudi notranjost, a na žalost nisva našla nobenih slik notranjosti iz prejšnjih let, enako kot tudi pri ostalih objektih.

5.5. SPODNJI GRAD IN TRG CELJSKIH KNEZOV

Ostanke trdnjave, ki so skrbele za obrambo rimske Celeie, so našli med drugim tudi na Trgu celjskih knezov. Ostanke rimskega obzidja so skriti na štirih stranicah, še danes so najbolj vidni na zahodni stranici (Spodnji grad, Narodni dom, parkirišče Turške mačke). Na dvorišču Spodnjega gradu so našli ostanke severnega stolpa zahodnih mestnih vrat. Po zapisih Janka Orožna naj bi na mestih Spodnjega gradu in Narodnega doma stal mogočen poznorimski mestni grad. Zahodna stranica celjskega zidovja je segala od Gledališkega stolpa do Spodnjega gradu.

Po požarni obnovi leta 1687 so začele nastajati ulice ob obzidju, Spodnji grad in mestno ječo je povezovala Rabljeva ulica (danes Gledališka ulice). Južna stranica je potekala od Spodnjega gradu do Vodnega stolpa. Spodnji grad so začeli graditi celjski grofje konec 14. stoletja, gradili pa so ga ob Vovbrškem stolpu (jugozahodni stolp obzidja). Pri Spodnjem gradu so stala tudi ena od vrat obzidja, in sicer Mala Vodna vrata, ki so bila locirana med Spodnji grad in Grofijo.

Spodnji grad je imel tudi svoj lastni jarek, ki je bil usmerjen proti trgu/mestu in je na grajskem dvorišču viden še danes. Obzidje okoli Spodnjega gradu je bilo podrto leta 1804, s tem pa tudi zasujejo jarek na grajskem dvorišču.

Vovbrškega stolpa danes ni več, za razliko od Spodnjega gradu, na katerem se še vedno lepo vidijo nekdanja gotska okna. Spodnji grad je eden od najpomembnejših kulturnih spomenikov mesta.¹⁷

Slika 36. Spodnji grad na srednjeveški upodobitvi

¹⁷ <http://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/7020050210.pdf>

SPODNJI GRAD VČASIH

Slika 37. Spodnji grad kot vojašnica JLA - pogled z JZ

Slika 38. Spodnji grad kot vojašnica JLA - pogled z vzhoda

SPODNJI GRAD V DANAŠNJEM ČASU

Slika 39. Spodnji grad danes - med prenovo

Slika 40. Spodnji grad - obrambni jarek

Slika 41. SV stolp Spodnjega gradu danes

Slika 42. Obnovljeni del Spodnjega gradu - JZ vogal

Slika 43. Obnovljeni del Spodnjega gradu - zahodna stran

Spodnji grad je bil nekoč vojašnica, a midva nisva prepričana, če je na sliki 38 še vedno vojašnica, a verjetno je, saj na sliki 39 še ni viden jarek. Le-ta je danes še vedno viden, kot sva že omenila v besedilu. Opaziva, da je desna stran gradu podrta, oz. ni več tako dolga. Razliko lahko vidimo na slikah 39 in 42. Na 40. in 43. sliki lahko lepo vidimo, da je ena stran gradu prenovljena, druga pa je ohranjena. Čeprav je ena stran prenovljena, so na njej še vedno vidna stara okna, ki so enaka kot na sliki 39. Če primerjamo sliki 38 in 43, vidimo, da je na prvi več oken kot na sliki 43. Še ena razlika je razvidna iz slike 39, da so gradu bili dodani oboki, ki jih prej ni bilo na tej steni. Bili pa so na desni strani, ki je, kot smo že prej omenili, bila podrta.

6. ZAKLJUČEK

6.1 PREGLED HIPOTEZ

1. Izgled izbranih objektov se skozi čas ni (veliko) spreminjal.

To hipotezo sva označila kot pravilno, saj so stavbe skozi čas večinoma ohranjale enako podobo, spreminjale pa so se le manjše stvari, kot recimo okna, vrata, streha,...

2. Namembnost izbranih objektov se je skozi čas vsaj enkrat spremenila.

Ta hipoteza velja za delno pravilno, saj so vsi objekti bili nekaj drugega, kot to, kar so danes. Včasih mučilnica je sedaj gledališče. Včasih Spodnji grad, kasneje vojašnica, danes pa se v njem nahaja muzej. V Stari grofiji je Celje včasih imelo osnovno šolo, danes pa je v njej Pokrajinski muzej Celje. O središču mesta, kot sva že prej omenila, ne veva veliko, vendar vseeno predvidevava, da se mu namembnost ni veliko spremenila. Minoritski samostan pa je vedno imel cerkveno namembnost

3. Izbrani objekti so bili ves čas v javni lasti.

Tudi to hipotezo sva označila kot delno pravilno. Gledališče je bilo leta 1785 prodano na dražbi zasebnim lastnikom in se vrnilo v javno last nekaj let kasneje. Minoritski samostan pa je prišel v javno last šele leta 1864. Zgornja trditev pa velja za Staro grofijo, Spodnji grad in središče mesta. Ti objekti so bili v javni lasti ves čas svojega obstoja.

4. Izbrani objekti imajo danes status zaščitenih stavb.

Ta hipoteza je pravilna. Ob najinem raziskovanju sva na objektih našla modre tablice, ki v Celju predstavljajo stavbe s statusom zaščitenih zgradb.

6.2 ZAKLJUČEK

Raziskovanje izbranih stavb v Celju je bilo veliko bolj prijetno in zabavno, kot sva sprva mislila, saj sva se pri delu zabavala, hkrati pa sva izvedela veliko novih informacij o teh pomembnih zgradbah. Všeč nama je bila tudi raznolikost pri delu, saj nisva le sedela v kabinetu in pisala, ampak sva imela tudi veliko terenskega dela s fotografiranjem in obiskovanjem arhiva in muzejev.

Prišla sva do zanimivih ugotovitev. Namembnost stavb je bila od njihovega nastanka do danes zelo raznolika. Tudi lastniki so se menjali. Nekatere stavbe je zob časa bolj načel kot druge, kar je nedvomno povezano z lastništvom. Kar pa se nama zdi najpomembnejše je to, da so danes prav vse spomeniško zaščitene.

Včasih pa naju je kar malo skrbelo, saj sva mislila, da nama pošteno primanjkuje gradiva in informacij, v zadnjih nekaj tednih februarja pa sva imela tudi nekaj skrbi glede roka oddaje naloge. Kljub vsem skrbem sva skrbno pregledovala slike, jih primerjala ter brskala po podatkih in iskala tiste, ki jih še nisva uporabila.

Čas nama je zelo hitro mineval. Lahko bi prisegla, da sva pred nekaj tedni še vsa navdušena in polna energije sedela v učilnici in pisala hipoteze ter komaj čakala, da se končno lotiva raziskovanja stavb. Vendar ne, to ni bilo pred nekaj tedni, temveč meseci, kar dokazuje, da nama raziskovanje najinega rojstnega kraja ni bilo dolgočasno opravilo in da sva se zelo zabavala.

Sedaj pa sva tukaj. Na začetku meseca marca, v kabinetu najine šole, s skoraj dokončano raziskovalno nalogo in z veliko novega znanja. Čaka naju le še priprava na zagovor in nastop pred komisijo.

S svojim delom sva zadovoljna, saj sva dala vse od sebe. Veva, da sama naloge ne bi zmogla narediti, zato sva hvaležna vsem, ki so nama prijazno priskočili na pomoč v arhivu, muzejih, knjižnici ... Nalogo sva dala tudi v pregled lektorici, za kar se ji najlepše zahvaljujemo.

Svoje na novo pridobljeno znanje bova zagotovo znala koristno uporabiti, saj sva spoznala veliko zgodovinskih podatkov, razširila svojo splošno izobrazbo, se naučila metodologije raziskovalnega dela ...

In nenazadnje - ko bova hodila po ulicah našega knežjega mesta, se bova bolj zavedala arhitekturne stvarnosti okoli naju.

7. VIRI IN LITERATURA

Ivan Stopar: Stare celjske upodobitve. Kulturna skupnost občine, 1980.

Leksikon CZ. Ljubljana, 1994.

Leksikon. MKZ. Ljubljana, 1984.

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Evolucija>

http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=evolucija&hs=1

<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=evolution>

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Veduta>

http://www.raznolikost-podezelja.si/images/stories/razstavni_list_celje.pdf

http://www.kamra.si/Data/4200804917_14278709.pdf

<http://www.theatre-architecture.eu/si/db/?theatreId=244>

<http://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/7020050210.pdf>

<http://www.gradovi.net/show.php?id=132>

Podatki iz Zgodovinskega arhiva Celje.

8. SEZNAM SLIKOVNEGA GRADIVA

Slika 1. Izbrani objekti.....	7
Slika 2. Pogled na Celje po drugi svetovni vojni	10
Slika 3. Pogled na Stari grad in Celje danes.....	11
Slika 4. Prešernova ulica med obema vojnama.....	13
Slika 5. Prešernova ulica danes - pogled na vzhod	13
Slika 6. Prešernova ulica danes - pogled na zahod.....	14
Slika 7. Glavni trg danes.....	14
Slika 8. Stanetova ulica danes - prenova.....	15
Slika 9. Mestno središče proti JV.....	15
Slika 10. Mestno središče proti SZ	16
Slika 11. Mestno središče proti SV	16
Slika 12. Mestno središče proti JZ.....	17
Slika 13. SZ stolp mestnega obzidja.....	18
Slika 14. Pogled na gledališče v času gradnje.....	19
Slika 15. SV stran gledališča med obema vojnama.....	19
Slika 16. Pogled na zahodno stran gledališča po drugi svet. vojni	19
Slika 17. Risba SZ stolpa obzidja	20
Slika 18. Celjsko gledališče leta 1905.....	20
Slika 19. Gledališče danes - SV stran.....	21
Slika 20. Gledališče danes - SZ stran.....	21
Slika 21. Glavni vhod v gledališče	22
Slika 22. Timpanon z antičnim simbolom gledališča.....	22
Slika 23. Gledališče - prenovljeni del.....	23
Slika 24. Stara grofija z Muzejskega trga po drugi svet. vojni.....	24
Slika 25. Pogled na Staro grofijo s Kapucinskega mostu, 1843.....	25
Slika 26. Pogled na zadnjo stran Stare grofije danes	25
Slika 27. Stara grofija z Muzejskega trga danes	26
Slika 28. SZ kot Stare grofije	26
Slika 29. Pogled na arkade s severa	27
Slika 30. Marijina cerkev leta 1985, gradnja nove banke po eksploziji plina 1979....	28
Slika 31. Marijina cerkev v 19. stoletju.....	29
Slika 32. Marijina cerkev po eksploziji plina 1979.....	29
Slika 33. Marijina cerkev danes	30
Slika 34. Marijina cerkev danes, glavni vhod	30
Slika 35. Marijina cerkev, stolp	31
Slika 36. Spodnji grad na srednjeveški upodobitvi.....	32
Slika 37. Spodnji grad kot vojašnica JLA - pogled z JZ	33
Slika 38. Spodnji grad kot vojašnica JLA - pogled z vzhoda.....	33
Slika 39. Spodnji grad danes - med prenovo	34
Slika 40. Spodnji grad - obrambni jarek.....	34
Slika 41. SV stolp Spodnjega gradu danes.....	35
Slika 42. Obnovljeni del Spodnjega gradu - JZ vogal	35
Slika 43. Obnovljeni del Spodnjega gradu - zahodna stran	36